

MUHAMMED ASAD

(1900.-1992.)

Dr. Enes Karić

Evropa, evropski i zapadni svijet općenito su u XX. stoljeću dali veliki broj istaknutih teoretičara, intelektualnih, duhovnih, ali često i vjerskih konvertita u islam, među kojima ih je mnoštvo stasalo u slavne i priznate komentatore Kur'ana, u tumače i braniocce islamske tradicije. Bilo je u njihovim redovima znamenitih putnika, sufijskih zanesenjaka, zaljubljenika islamskog istoka, reformatorskih autoriteta, revivalista, revnosnih promotora islamske tradicije i tradicionalnih vrijednosti u još uvijek živim islamskim društvima muslimanskih zemalja.

Leopold Weiss duhom i vremenom pripada toj znamenitoj generaciji, među kojima treba spomenuti Lorda Stanleaya od Alderleya (strik filozofa Bertranda Russela), Muhammada Marmadukea Pickthalla, Rene Guenona, Titusa Burckhardta, Frithjofa Schuona, Martina Lingsa, Toshihika Izutsua, Annemarie Schimmel, Knuda Holmboea, Henryja Corbina, Tima Wintera, Murada Wilfrieda Hofmanna, Barona Umara von Ehrenfelsa, Abdul Karima Germanusa itd. To su najpoznatija imena prepoznatljive i uvažene plejade autora koji su umnogome obilježili muslimansko mišljenje Zapada tokom druge polovine XX. stoljeća. Njihovo islamsko mišljenje i djelovanje je razučeno, ali svima im je zajednička crta odlazak i privremeno iseljenje (hidžra) na islamski istok i dugotrajni boravak u tišinama biblioteka i džamija Kaira, Damaska, Teherana, Istanbula, Fesa, Tunisa, Mekke i Medine.

Prirodno je bilo očekivati da djela ovih znamenitih ljudi steknu široku reputaciju i publiku na Zapadu, posebno među muslimanima Zapada, autohtonim muslimanskim narodima (Bošnjaci, Albanci, Pomaci, itd.), ali i među muslimanskim iseljeništvom čije je potomstvo prihvatilo svoje nove zapadne domovine i progovorilo zapadnim jezicima, zadržavši s ponosom vjeru svojih muslimanskih predaka. Ipak, mnogima je iznenađenje činjenica da su ova djela počela vršiti značajan uticaj i u samim središnjim zemljama islama. Njihova djela su prevedena na tradicionalne islamske jezike, arapski, turski, urdu i perzijski, a neke njihove knjige su doživjele i više od deset izdanja. To je fenomen koji zaslužuje našu pažnju i treba ga pomno istraživati.

xxx

Muhammed Asad je muslimansko ime Leopolda Weissa (Vajs), porijeklom jevreja, koji je rođen 1900. godine u današnjem poljskom gradu Lavovu, a što je nekada bio Lemberg u Galiciji, provinciji Austro-Ugarske.¹ Rekosmo da je porijeklom jevrej, iz porodice sa dugom tradicijom rabina, s izuzetkom njegova oca, koji se za rabina nije školovao već je po zanimanju bio advokat. Pa, iako mu otac nije bio rabin,

¹ Biografske i bibliografske podatke o Muhammedu Asadu ponajviše crpimo iz studije Isma'ila Ibrahima Nevvaba, "A Matter of Love: Muhammad Asad and Islam", objav. u časopisu Islamic Studies, XXXIX, number 2., Islamabad, 200., pp. 155. i dalje.

mladi Leopold je stekao izuzetno obrazovanje iz jevrejske vjerske i kulturne tradicije, još za mladosti je bio rječit u hebrejskom jeziku, a poznao je i aramejski. U sklopu porodične rabinske tradicije, studirao je Stari zavjet na hebrejskom, a bilježe da je tumačenje Starog zavjeta usvajao preko komentara iz Talmuda, to jest Mišne i Gemare. Također je poznao i vještine biblijske egzegeze sabrane u jevrejskom djelu Tergum. To je bila glavna vjerska lektira u djetinjstvu i mladosti Leopolda Weissa.

Porodica mu se, međutim, u predvečerje Prvog svjetskog rata, kad je imao četrnaest godina, preselila u Beč. Napustio je školovanje i pokušao se pridružiti austrougarskoj armiji da bi se borio na već rasplamsalim frontovima strašnoga svjetskoga rata. Ima podataka da je Leopold Weiss sanjao o vojničkoj karijeri, ali su mu se nade, ubrzo nakon što je regrutiran u austrougarsku vojsku, raspršile propašću Austro-Ugarske imperije.

xxx

Nakon Prvog svjetskog rata, Leopold Weiss se vratio studiju filozofije i povijesti umjetnosti na Univerzitetu u Beču. U to vrijeme je Beč bio intelektualno žarište Evrope, a posebno su se isticali novi pravci u filozofiji, gdje je vrhunila tzv. 'Bečka škola' i logički pozitivizam. Bila je to duhovna atmosfera koja je iznjedrila Sigmunda Freuda, Alfreda Adlera, Ludwiga Wittgensteina i mnoge druge filozofe. Ali, Leopolda Weissa sve to nije zadovoljilo, te se kao dvadesetogodišnji mladić (godine 1920.) otiskuje u Srednju Evropu, gdje je radio različite poslove da bi preživio, a kasnije se zaputio u Berlin i tamo skrasio neko vrijeme. U ovoj prijestonici Leopold Weiss se posvetio novinarstvu, upoznao je mnoge revolucionarne ličnosti tadašnje Evrope iz perioda pred veliku ekonomsku krizu.

Iz biobibliografskih napomena koje su vidljive u njegovom djelu *The Road to Mecca* (Put u Meku),² uočavamo da je Leopold Weiss

2 Ovo djelo Muhammeda Asada prevedeno je na bosanski i objavljeno u više izdanja u izdavačkoj kući Rijaseta Islamske zajednice u BiH, "El-Kalem". Prevodilac je Hilmo Čerimović. (Treće reprint izdanje pojavilo se 1997. godine).

neko vrijeme živio u agnosticizmu, budući da se udaljio od svojih duhovnih jevrejskih spona. U dobi od 22 godine, kao novinar se (1922. godine) otiskuje na Bliski istok, odakle je izvještavao za *Frankfurter Zeitung*, tada najprestižnije novine u Njemačkoj i Evropi.

Dok je boravio u Jerusalemu (1922. godine), Leopold Weiss je posjetio Chaima Weizmanna, neprikosnovenog lidera cionističkog pokreta. U to vrijeme je već bila odmakla cionistička propaganda na stvaranju Izraela. Na pitanje Leopolda Weissa kako će arapsko većinsko stanovništvo reagirati na državu Izrael, cionistički lider mu je hladno odgovorio: "Očekujemo da kroz nekoliko godina Arapi neće biti većina". Ovaj susret sa Chaimom Wizmannom je učinio da Leopold Weiss (a kasnije i kao Muhammed Asad) postane veliki kritičar cionizma. Smatrao je, a to se dogodilo i događa još i danas, da cionistička ideja svima donosi "bolnu budućnost" (painful future).³

Ovaj boravak je mladom Leopoldu Weissu pružio priliku da upozna uzavreli Bliski istok, da izbliza vidi učinke preplitanja i natjecanja pohlepniha interesa velikih sila za naftne resurse, koji su sve više bili u samom središtu političkih i ekonomskih interesa. Osim toga, ova putovanja su Leopoldu Weissu dala specifičan oblik žive i neposredne naobrazbe i iskustva u susretima sa velikim brojem ljudi na Bliskom istoku, kako sa običnim beduinima, tako i sa istaknutim predstavnicima muslimanske uleme i inteligencije u tridesetim godinama XX. stoljeća. Susreo je i nekoliko državnika i visokih muslimanskih lidera toga vremena, obišao zemlje između Libijske pustinje i snijegom pokrivenih visova Pamira, posjetio krajeve od Bosfora do Arapskog mora, boravio u Palestini, Egiptu, Transjordaniji, Siriji, Iraku, Iranu i Afganistanu.⁴

Ovaj period je bio presudan za duhovnu prekretnicu u životu Leopolda Weissa, što je rezultiralo njegovim prihvatanjem islama. Kako je u svome djelu *Islam at the Crossroads* (Islam na raspuću) kazao, islamu ga nije privuklo

3 O ovome šire Asad, *The Road to Mecca*, pp.94-95. (Vidi također prijevod ovog djela od Hilme Čerimovića, str. 90 - 93.).

4 Isma'il Ibrahim Nevvab, isto, p. 157.

neko posebno učenje, već ona cjelovita, divna, nerazjašnjivo koherentna struktura moralnog učenja i praktičnog životnog programa.⁵

Po povratku u Berlin (1926. godine), Leopold Weiss je nakratko nastavio raditi svoj novinarski posao, ali je iste godine odlučio emigrirati u muslimanski svijet, sada već kao Muhammed Asad. Za njega bi se moglo kazati da je imao i duhovno i prostorno preseljenje. Bio je, naime, očaran duhom muslimanskog svijeta, ali i razočaran stanjem u kome su se nalazili muslimanski narodi u vremenima kad je on proputovao tradicionalnim zemljama islama. Emigrirao je i u jedno i u drugo, postao je "ambasador islama", kako kaže Malise Ruthven.⁶ Tokom cijelog svog života se interesirao za islam i njegove sljedbenike" (...) i premda je ideološki i emocionalno uvijek bio odan muslimanima, njegov pristup prema njima je ostao saosjećajan, ali nije bio ulizivački, bio je uvijek inteligentno kritičan, ali nikada snishodljiv.

Iznad svega, Asad je bio duboko posvećen učenjima Kur'ana i Poslanika, žilavo neovisan u svom mišljenju, žestoko antisekularan po svojoj orijentaciji, rigorozno konzistentan u svojoj logici i uvijek netrpeljiv prema ekstremističkom mišljenju ili ponašanju.⁷

Asadov drugi boravak na Bliskom istoku je bio u znaku intenzivnog čitanja klasične islamske literature, kao i druženja sa istaknutim političkim i vjerskim ljudima muslimanskih zemalja. Isma'il Ibrahim Nevvab tvrdi da se šest godina gotovo svakodnevno družio sa kraljem 'Abdulazizom ibn Saudom (umro 1953.), osnivačem moderne Saudijske Arabije. Isma'il Ibrahim Nevvab tvrdi:

"Muhammed Asad je proveo znatno vrijeme u svetim gradovima Mekki i Medini, gdje je studirao arapski, Kur'an, hadis ili Poslanikovu tradiciju i povijest islama. Ova proučavanja su ga dovela do «čvrstoga uvjerenja da je islam, kao duhovni i društveni

5 Muhammad Asad, *Islam at the Crossroads*, izd. Dar al-Andalus, Gibraltar, 1987., p. 11. (Djelo "Islam na raspuću" na bosanski je preveo Hilmo Ćerimović, a izišlo je u izdanju El-Kalema u Sarajevu).

6 Vidi Malise Ruthven, "Muhammad Asad: Ambassador of Islam", *Arabia: The Islamic World Review*, septembar 1981., p. 59.

7 Isma'il Ibrahim Nevvab, isto, p. 159.

fenomen, još uvijek, uprkos svim zaprekama do kojih je došlo usljed nedostataka muslimana, najveća pokretačka snaga koju je čovječanstvo ikad iskusilo». Otada je Asadov interes bio «usredsređen oko problema obnavljanja islama». Njegovo akademsko poznavanje klasičnog arapskog – olakšano bliskošću sa hebrejskim i aramejskim, semitskim posestrimskim jezicima – unaprijeđeno je opsežnim putovanjima i susretima sa beduinima u Arabiji.⁸

Godine 1932., Muhammed Asad se iz Arabije zaputio u Indiju, sa željom da proučava tamošnja muslimanska društva, a imao je i namjeru da se iz tog regiona prebaci u krajeve istočnog Turkestana. U tadašnjoj, još uvijek nepodijeljenoj Indiji, Muhammed Asad se susreće sa pjesnikom i filozofom Muhammedom Ikbalom (umro 1938.), zadobija njegovu naklonost i sa njim ostvaruje plodnu saradnju.

Ikbal mu je tada izložio svoje zamisli o stvaranju države Pakistan, i Asad je tu ideju prihvatio i branio je u svojim javnim nastupima. Nakon 1947. godine, Asad je prešao u novostvoreni Pakistan i Vlada ga je naimenovala za rukovodioca u Odsjeku islamske obnovu (department of Islamic Recontruction), čija je dužnost bila da formulira ideološke temelje ove nove države.⁹ Kasnije je Asad bio premješten u pakistansko ministarstvo vanjskih poslova, gdje je rukovodio odsjekom za Bliski istok. Nakon ovog položaja, služio je kao opunomoćeni ministar Pakistana za poslove sa Ujedinjenim nacijama, gdje je ostao sve do 1952. godine. U periodu 1952-1955. godine, Muhammed Asad je pisao svoju slavnu autobiografiju *Put u Mekku*. Glavninu ove knjige je napisao u New Yorku.

xxx

Muhammed Asad je 1955. godine, nakon uspješno završenog rada na autobiografiji *Put u Mekku*, napustio New York i nastanio se u Španiji. U toj godini je odlučio raditi na svom vlastitom prijevodu Kur'ana, za koji Isma'il Ibrahim Nevvab tvrdi da je bio njegov životni san.¹⁰ Kur'an je prevodio uporedo sa radom

8 Isma'il Ibrahim Nevvab, isto, p. 160.

9 Šire o ovome Isma'il Ibrahim Nevvab, p. 160.

10 Isma'il Ibrahim Nevvab, isto, p. 161.

na polju služenja islamu i njegovoj afirmaciji. Muhammed Asad je za rad na svome prijevodu Kur'ana obavio nesvakidašnju pripremu. Prvo, svojom bogatom karijerom i boravkom na islamskom istoku, stekao je velika, živa i praktična iskustva iz neposredovanog upoznavanja islamske sadašnjice i muslimanske današnjice. O tome Isma'il Ibrahim Nevvab kaže:

«Asad je pokušao premostiti jaz između tradicionalnih i modernih svjetova. Gnušao se novoskovanih ideja – vesternizacije, sekularizma, nacionalizma i materijalizma – koje se šire islamskim svijetom i za koje je on smatrao da su uznemiravajuće sa stanovišta religije i društva. Poput drugih autora i mislilaca koji su u sebi imali 'iskru plamena koji je raspalio srca Poslanikovih ashaba', Asad je na ovaj izazov novoskovanih ideja odgovorio pomirenjem religije i modernizacije i proizveo široku sintezu islama, modernosti i potreba današnjeg društva.¹¹

Za razliku od mnogih muslimanskih reformatora XX. stoljeća, Muhammed Asad nije iza sebe imao nikakav pokret, niti je pripadao bilo kakvoj organizaciji. Sve što je imao bilo je britko znanje, marljiv rad, jasnoća razmišljanja, razložno i uvjerljivo izlaganje argumenata.

xxx

Mnogi proučavaoci Asadova djela tvrde da su njegova glavna inspiracija bili Kur'an i Poslanikova tradicija. Pa, ipak, neposredno obraćanje Kur'anu i svraćanje na njegove stranice je bilo pobuđeno reformatorskim djelom Muhammeda 'Abduhua (um. 1905.) i Muhammeda Ikbala (um. 1938.), kao i onih mislilaca koji su 'ranije ustanovili dijagnozu bolesti muslimanskih društava i propisali slične lijekove'.¹² Muhammed Asad se ustrajno i marljivo družio sa onim muslimanskim velikanima koji su širili ponos i ufanje u pripadništvo islamu i islamsku veličinu, prijateljevao je sa onima koji su 'htjeli sačuvati islam u promjenljivom, nestalnom svijetu'.¹³

11 Isto, p.164.

12 Isto, p. 165.

13 Isto, p. 165.

U ovoj teškoj zadaći, Muhammed Asad se, kako kaže Isma'il Ibrahim Nevvab, najviše oslanjao na svoje pero.

Između 1920. i 1980. godine, Muhammed Asad je objavio znamenite knjige, koje će postati klasična lektira milionima muslimanskih čitaaca tokom XX. stoljeća, i na Zapadu i na Istoku.

xxx

Njegov prvijenac Neromantični Orijent (na njemačkom se pojavio pod naslovom Unromantisches Morgenland – Aus dem Tagebuch einer Reise) objavljen je 1924. godine u izdanju Frankfurter Zeitung, a završen potkraj 1922. godine. Ova knjiga je divan putopis u kome Leopold Weiss opisuje svoje putovanje sa slikarkom Elsom Schiemann, koja je bila njegova prva žena, zemljama Palestine, Transjordanije, Sirije, Egipta, Turske i Malte.

Prema Muradu Hofmannu,¹⁴ ovo djelo predstavlja 'mali dnevnik' (small diary), a posebno su impresivne stranice na kojima Leopold Weiss opisuje svoje susrete sa Arapima. Na mnogim stranicama ove knjige još uvijek vidimo lijepi i arhaični, rekli bismo arhajski, Bliski istok, sa gradovima koji nisu bili zagađeni industrijom, niti prenapučeni stanovništvom (Amman je, recimo, 1922. godine imao svega 6.000 stanovnika).

xxx

Ipak, pravu intelektualnu, književnu i islamsku najavu Leopold Weiss je postigao svojim djelom Der Weg nach Mekka (Put u Mekku, englesko izdanje The Road to Mecca).

Nakon samog izlaska, ovo djelo je bilo bestseler.¹⁵ Hofmann tvrdi da je u Njemačkoj bilo na drugom mjestu po uticaju, odmah poslije Kur'ana, kad je posrijedi islamska lektira, i ono je dovelo do većeg broja prelazaka u islam.¹⁶

14 Vidi Murad Hofmann, Muhammad Asad: Europe's Gift to Islam, objav. u Islamic Studies, XXXIX, number 2, Islamabad 2000., p. 233 -247.

15 Prvo se pojavilo englesko izdanje (The Road to Mecca, 1954), a potom i njemačko izdanje (Der Weg nach Mekka, 1955).

16 Murad Hofmann, Muhammad Asad: Europe's Gift to Islam, p. 237.

Ova knjiga daje "izvorni opis duhovnog pejzaža islama".¹⁷

Djelo *Islam na raspuću* (*Islam at the Crossroads*, prvo izdanje izišlo u Lahori, izdavač Ashraf, 1934.) najavilo je Muhammeda Asada kao reformatora i kritičkog proučavaoca muslimanske današnjice. Asad u ovoj knjizi predviđa "pojavu islama kao treće sile između kapitalizma i komunizma".¹⁸ Asad priznaje da islam posjeduje živu tradiciju, poziva da se ona iznova i na svjež način protumači, traži da se prevaziđe "okamenjenost fikha" i "plitkounnost ulemskog staleža". Asad, također, traži od muslimana da proučavaju egzaktne zapadne znanosti, ali da pri tome ne preuzimaju sekularne filozofije koje su u temelju tih znanosti. U djelu *Islam na raspuću*, Asad ne traži reformu islama, jer je smatrao da se islam kao duhovna i društvena institucija ne može popravljati, ali je tražio da se muslimani reformiraju.

xxx

U njegovom važnom djelu *Sahih al-Bukhari: The Early Years of Islam* (prvo izdanje u Lahori, 1938. godine) Muhammeda Asada "susrećemo kao tradicionalnog alima", veli Murad Hofmann, jer se Asad u njemu okušao na području koje je, tradicionalno, bilo rezervirano za 'ulemu. Muhammed Asad je preustrojio redosljed dijelova Buharijeve zbirke hadisa, slijedio je princip nizanja tradicija i predanja po temama, zatim ličnostima, kao i po hronološkom redu. Ovime je Asad htio iznijeti pokušaj "koherentnog čitanja ove (hadiske) građe".¹⁹

Asadovo englesko izdanje dijelova Buharijeve zbirke hadisa sadrži priređivačeve obimne bilješke, čime je htio hadise učiniti živim i kontekstualizirati ih. Asadovu preciznost i lucidnost, koje vidimo na svakoj stranici, kasnije susrećemo i u brojnim bilješkama i komentarima koje je napisao za svoj prijevod i komentar Kur'ana, *The Message of the Qur'an* (Poruka Kur'ana). Prema Muradu Hofmannu, Asad je sa ovim širokim bilješkama o hadisima

17 Murad Hofmann, isto, p. 237.

18 Murad Hofmann, isto, p. 238.

19 Murad Hofmann, isto, p. 239.

slijedio svoje mišljenje – koje je prvi put iskazano u djelu *Islam na raspuću* – da nije fikih, nego su Kur'an i sunnet ono na šta se moramo iznova usredsrediti kao na središnji dio islama.²⁰

Ima mišljenja da je Muhammed Asad ovim izdanjem dijelova Buharijeve zbirke htio opovrgnuti kritiku hadisa koju je iznio Ignaz Goldziher i, kasnije, Joseph Schacht. Također, Asad je imao namjeru cijelu Buharijevu zbirku objaviti i prokomentirati na svoj način, ali u tome ga je omeo Drugi svjetski rat. Britanske vlasti su ga u Indiji počele tretirati kao njemačkog državljanina i internirale ga neko vrijeme.

xxx

Principi države i vlasti u islamu (*The Principles of State and Government in Islam*) također je vrlo značajno djelo Muhammeda Asada. Objavljeno je 1961. godine i sadrži 107 stranica.²¹ Muhammed Asad je na pripremi radio dok je bio zaposlen u različitim sektorima Vlade novostvorene države Pakistan. I u ovom djelu Muhammed Asad diže svoj itekako snažan mudžtehidski glas muslimanskog intelektualca koji temeljito, na tragu Kur'ana i tradicije, promišlja šta bi danas značili principi islamske države i vlasti.

Asad je bio svjestan da islamska povijest ne bi mogla osigurati modele koji bi se mogli direktno kopirati. Medinska konfederacija je bila ustanovljena u vrlo posebnim okolnostima, također je bila jedinstvena i po tome što je njome vladao Božiji Poslanik. Kasnije je islamsku povijest uveliko karakterizirao despotizam. Ideje Nizama el-Mulka (um. 1092.) i El-Mavardija (um. 1058.) ne bi mogle poslužiti kao planovi za islamsku zajednicu industrijskog doba. Asad je, stoga, oštro osjetio potrebu da napravi jasnu distinkciju između relativno malog seta božanskih normi koje vladaju državom i vladom, koje se nalaze u Kur'anu i sunnetu, koje jedino zaslužuju ime šerijata.

Što se tiče fikha, to jest ogromnog sadržaja pravila izvedenih iz Kur'ana i sunneta, njega je

20 Isto, p. 239.

21 Izdanje iz 1961. godine pojavilo se u okviru University of California Press. Reprint je objavljen na Gibraltaru, Dar al-Andalus, 1980. godine.

spravio čovjek, bez obzira na činjenicu što su im krajnji izvori bili ukorijenjeni u Objavi.²²

U ovom djelu Asad zastupa mišljenje da u islamu i izvršna i zakonodavna vlast, prema njegovom viđenju šerijata i fikha, moraju biti birane, odnosno izborne ("the leadership of the state must be of an elective nature").²³ Muhammed Asad je smatrao da demokratija nije u suprotnosti sa islamom, a u tome ga danas podržavaju Jusuf el-Karadavi i Fethi Osman.

xxx

Muhammed Asad se pokazao i dokazao kao izuzetno dobar putopisac, sa velikim književnim darom. Također, ispisao je briljantne komentare o pojedinim dijelovima Buharijeve zbirke hadisa, a bio je vičan i u pisanju tekstova iz područja koje se ponegdje danas označava političkim islamom. Ali, Muhammed Asad je pisao i vrlo nadahnute eseje sa islamski inspiriranim tonalitetom. To se jasno vidi u njegovoj zbirci naslovljenoj *Ovaj naš zakon i drugi eseji* (This Law of Ours and Other Essays).²⁴

Murad Hofmann smatra da je ovo, po svoj prilici, posljednja knjiga koju je Asad napisao ili se, pak, radi o djelu koje sadrži neke njegove posljednje rasprave.

U ovom djelu vidimo sada već jasno formulirani Asadov koncept razdvajanja pojmovna šerijata i fikha. On od muslimanskih vjerskih i intelektualnih autoriteta traži da povuku jasne granice između šerijata i fikha. "Stvarni šerijat se mora identificirati (i kodificirati)", govorio je, a "novi idžtihad je potreban da se razvije moderni fikh, koji će odgovoriti na savremena pitanja".²⁵ Asad je, također, u ovim svojim idejama isticao da ovaj moderni fikh mora biti znatno jednostavniji od tradicionalnog fikha. Asad je ovim svojim stavovima o fikhu i potrebi da se fikh dinamizira umnogome dijelio mišljenja nekih muslimanskih revivalista

22 Murad Hofmann, isto, p. 240.

23 Muhammed Asad, *The Principles of State and Government in Islam*, Dar al-Andalus, Gibraltar, 1981., p. 36.

24 Muhammed Asad, *This Law of Ours and Other Essays*, Dar al-Andalus, Gibraltar, 1987.

25 Murad Hofmann, *Muhammed Asad: Europe's Gift to Islam*, p.241.

i reformista. Podsjetimo se nakratko da je Sejjid Kutb kritizirao tzv. "fikhu-l-avrak" - fikh uzet iz starih i preživjelih knjiga.²⁶ Kad danas popularni islamski vaiz Jusuf el-Karadavi izlaže svoje teze o "fikhu koji uvažava prioritete muslimana" (fikhu-l-evlevijjat) – u njegovim razmatranjima zapažamo velike uticaje iz djela i nazora Muhammeda Asada o fikhu kao promjenljivom dijelu islamskog zakonodavstva.

Na mnogo mjesta u svojim djelima, u različitim navratima i formulacijama, Muhammed Asad kritizira tzv. islamske fundamentaliste u pogledu njihovog nazora o šerijatu i primjeni hududa (tjelesnih) kazni. Prema njegovom mišljenju, velika je greška fundamentalista u tome što većina njihovih lidera polazi od hududa, kažnjavanja za prijestupe. Međutim, Asad smatra da je su hudud kazne krajnja mjera šerijata, a ne njegov početak. Početak šerijata jesu prava ljudi i na pravima ljudi islam toliko mnogo insistira. Asad je govorio da u islamu ne postoji kazna a da za nju nije vezano i odgovarajuće ljudsko pravo.

Asadovi Eseji, zapravo, pokazuju da je on razvijao koncept funkcioniranja muslimanskog društva u savremenom dobu te da je itekako bio obazriv spram upotrebe sintagme islamska država.

Ne može puka činjenica da su muslimani većina, kao ni to da muslimani drže ključne položaje u vladi, niti čak funkcioniranje personalnih zakona šerijata, niti jedno od toga ne može nam poslužiti kao opravdanje da bilo koju muslimansku državu opišemo kao islamsku državu.²⁷

Ovime je Muhammed Asad jasno pokazao puteve kritike onih režima u većinskim muslimanskim zemljama koji su revolucionarnim metodama nametali zakone o zekatu, hidžabu, tjelesnim kaznama (hudud), zabrani kamate i sl. Asad je, prije svega, bio za projekte koji će muslimanskoj zajednici omogućiti da

26 O ovome šire Tumačenje Kur'ana i ideologije XX stoljeća (priredio Enes Karić), izd. "Bemust", Sarajevo, 2002. godine (vidjeti poglavlje o Kutbovom komentaru Kur'ana gdje Kutb govori o potrebi da se fikh iznova osvježava i formulira).

27 Muhammed Asad, *This Law of Ours and Other Essays*, isto, p. 109.

prvo stvarno živi i primijeni moralne zasade islama ("a community that really lives according to the tenets of islam").

xxx

Dolazimo do magnuma opusa Muhammeda Asada, *The Message of the Qur'an* (Poruka Kur'ana). Asad je ovo svoje remek-djelo pripremao za vrijeme svojih dugih boravaka na islamskom istoku, uglavnom u Saudijskoj Arabiji i Pakistanu. Prema mnogim podacima, prijevod je kompletirao dok je boravio u Švajcarskoj i Maroku, u tim je zemljama je finalizirao ovaj projekt, a iz štampe je izašao 1980. godine.

Ima mnogo meritornih ocjena da je Asadova Poruka Kur'ana, prijevod i komentar Kur'ana na engleskom jeziku, jedan od tri najbolja prijevoda ove knjige na engleski uopće. Tako Murad Hofmann veli da se, kad su posrijedi savremeni engleski prijevodi Kur'ana, uz Asadov prijevod mogu ravnopravno staviti samo prijevodi Abdullaha Jusufa Alija i Muhammada Marmadukea Pickthalla.

Asadov prijevod Kur'ana je možda jedini prijevod koji je u cjelini preveden na nekoliko jezika, kao što su turski i švedski.

Njegov prijevod je posebno cijenjen zbog lucidnosti i preciznosti komentara utemeljenih na veličanstvenom vladanju beduinskim arapskim jezikom. Čitaoci možda u ovome prijevodu ponajviše cijene to što ih Asad smatra odraslim osobama. Asad izlaže korijen prijevodnog problema, navodi druge opcije (i razloge zašto ih odabire), a potom objašnjava kojim razlozima on daje prednost u svom posebnom prijevodu.²⁸

Muhammed Asad je u svome prijevodu Kur'ana htio udovoljiti nekim zahtjevima i zadacima koje je sam pred sebe postavio.

Prvo, a u vezi je s njegovim odličnim poznavanjem arapskog jezika, Asad je htio ponuditi filološki prijevod Kur'ana na engleski. To vidimo po prevođenju mnogih ključnih riječi Kur'ana, kao što je, naprimjer, rabb ili ar-rabbu. U mnoštvu engleskih prijevoda prije Asadovog ova riječ je prevedena engleskom

²⁸ Murad Hofmann, *Muhammad Asad: Europe's Gift of Islam*, p. 242.

riječu Lord (The Lord, što znači Gospodar, tj. Bog). Muhammed Asad riječ rabb prevodi engleskom riječu Sustainer (The Sustainer), što znači Uzdržavatelj, Odgajatelj, i sl. Očito je da je Asad odustao od one konvencionalne relacije Gospodar – rob (Bog kao Gospodar i čovjek kao rob) te se opredijelio za etimološko čitanje kur'anske riječi rabb (koja je korijenom bliska arapskom glagolu rabba – jurabbi – tarbijjatun – odgajati, voditi od manjeg ka većem, uzdržavati da bi se nešto razvilo itd.).

Ovakvih Asadovih prevodilačkih primjera odstupanja od višestoljetnih starih konvencija u islamskom bogoštovnom jeziku ima dosta. Upućeniji čitaoci će ih brzo raspoznati i valjano ocijeniti njihov doseg i djelotvornost.

Druga odlika Asadova prijevoda Kur'ana jest racionalnost. On traži da se Kur'an čita umno i razumom. Karakteristično je da je i svoj prijevod Kur'ana posvetio "onima koji razmišljaju", što je vjeran navod iz Kur'ana – koji se u Knjizi ponavlja na više mjesta.

Ova posveta njegova prijevoda Kur'ana onima koji razmišljaju nije puki moto već sadrži vrlo važne metodološke najave. U svome prijevodu Kur'ana Muhammed Asad odstupa od mnogih ulemskih, a to je za njega značilo konvencionalnih, rješenja u razumijevanju Knjige, jer ih je smatrao neadekvatnim i anahronim. Na više mjesta u svojim djelima Muhammed Asad pokazuje da ga oduševljava činjenica da u "islamima nema svećenstva/monaštva". To mu je značilo da je Kur'an otvorena knjiga i da je zadaća prevodiočeva idžtihada da Knjigu neprestano prevođenjem vraća njenom izvornom smislu i značenju, onom značenju koje nije postalo okamenjena i nedjelotvorna tradicija, ma koliko potonja vremena tu tradiciju razumijevanja božanskog Teksta i Riječi mogla smatrati svetom.

Koristan primjer Asadovog prevodilačkog poduhvata je njegovo prijevodno rješenje za riječ takva, koju se i u nas, u našim ulemskim krugovima, stotinama godina prevodilo riječju bogobojznost, dok se izvedenica el-muttakun prevodila kao bogobojzani. Muhammed Asad je protiv ove konvencije. Smatra da prijevod riječi takva kao bogobojznost ne prenosi adekvatno pozitivni sadržaj ovog izraza

takva.²⁹ Stoga je Asad punudio svoje rješenje – takva je po njemu svijest o Bogu, svijest o Božijem sveprisustvu (the awareness of His all-presence...³⁰ Kur'anska riječ el-muttekun su, prema njegovom prijevodnom rješenju "oni koji su svjesni Boga". Ovakvo Asadovo opredjeljenje se dopalo velikom broju njegovih čitalaca, jer se na islam ne gleda kao na "vjeru koja pobuđuje strah u čovjeku pred Bogom", već koja podstiče čovjeka "da bude svjestan Boga".

Šta to mi, zapravo, vidimo iz ovih primjera Asadova odstupanja od višestoljetne konvencije? Opažamo, prije svega, njegovu želju da pronikne u izvorno značenje kur'anskih riječi i sklopova. Ali, to su htjeli učiniti, i do tog rezultata doći, i svi drugi prevodioci i komentatori Kur'ana, pa zašto bi, onda, Asad tu bio izuzetak?! Na ovo naše retoričko pitanje treba dati odgovor da je Asad od svih engleskih prevodilaca najkonzistentniji u svojim prevodilačkim rješenjima i traganjima za izvornim značenjem Kur'ana. On u predgovoru svoga prijevoda Kur'ana tvrdi da je, nakon objavljivanja Kur'ana, došlo do institucionaliziranja" nekih termina Kur'ana u smislu da su mnoge riječi Kur'ana nakon što je islam postao institucionaliziran u konačnom setu zakona, moralnih zasada i praksi, te se Kur'an ne može pravilno razumjeti ukoliko ga jedino čitamo u svjetlu kasnijih ideoloških razvijanja (the Qur'an can not be correctly understood if we read it merely in the light of later ideological developments).³¹

Za ovu svoju tvrdnju Asad ima niz dokaza. Naprimjer, on tvrdi da se čak i sama riječ islam u kasnijim vremenima i potonjim epohama islamske povijesti počela ideološki čitati.

Prema Muhammedu Asadu, ljudi su riječ islam u vrijeme objavljivanja Kur'ana shvatali kao samopredanost Bogu (self-surrender to God), dok su samu riječ muslim razumijevali na način da označava onoga ko se svojevolumno predaje/pokorava Božijoj volji (one who surrenders

himself to God).³² Asad samouvjereno tvrdi da prvi recipijenti Kur'ana nisu smatrali da riječ muslim označava člana specifične zajednice ili (religijske) denominacije.³³

U ovom kontekstu, Asad se pozabavio i riječju kufr, koja je vrlo frekventna u Kur'anu. U današnjim konvencionalnim prijevodima Kur'ana (in the conventional translations of the Qur'an) ova riječ se obično prevodi u značenju nevjerstva, nevjerništva i sl. Prema Asadu, u tom prijevodu je ova riječ "neopravdano pojednostavljena" (unwarrantably simplified) u prijevodna rješenja tipa nevjerstvo i nevjerništvo, dok je kur'anska riječ kafir također prema Asadu, u takvim konvencionalnim prijevodima reducirana na nevjernika. A riječ kafir, prema Asadu, u Kur'anu ne označava naprosto nevjernika, već onoga koji negira istinu (one who denies the truth).³⁴ U bilješci o riječi kufr koju je donio na temelju kompiliranih mišljenja iz vrijednih klasičnih komentara Kur'ana, Muhammed Asad je objasnio da kufr sadrži ideju prekrivanja, zakrivanja, to jest namjernog nijekanja Istine (Boga).³⁵

Ovakvih primjera Asadove hermeneutike Kur'ana ima mnogo i vrlo je važno znati metodološka polazišta koja je u svoj prijevod Kur'ana impregnirao Muhammed Asad.

Njegov prijevod Kur'ana je naišao na oduševljenje širom muslimanskog i zapadnog svijeta. Sretne su okolnosti da je i bosanski jezik počašćen prijevodom ovog Asadovog djela, a zahvaljujući velikom djelu i marljivom radu gospodina Hilme Ćerimovića.

xxx

Asadovo ukupno djelo pohvalili su znameniti ljudi današnjeg doba. Još za života je dobio mnoga priznanja. "Mnogo ih je koji su napisali više knjiga od Asada", veli Murad Hofmann. "Malo ih je, međutim, izvršilo uticaj kao on. Uzimajući samo u obzir njegova djela, Asad je doista najveći austrijski (i evropski) dar

29 Muhammad Asad, *The Message of the Qur'an*, Dar al-Andalus, Gibraltar, 1984., p. 3. (The conventional translation of muttaqias "God-fearing" does not adequately render the positive content of this expression...).

30 Muhammad Asad, *A isto*, p. 3.

31 Muhammad Asad, *isto*, p. VI.

32 *Isto*, p. VI.

33 *Isto*, p. VI.

34 *Isto*, p. VI.

35 *Isto*, p. 907. (... kafir, "one who covers" ...).

islamu u XX. stoljeću...”³⁶ Sejjid Hossein Nasr također priznaje Asadovu veličinu i uticaj. Nasr u svome djelu *The Heart of Islam* (Srce islama) tvrdi da je “*The Road to Mecca* (Put u Mekku) dirljiv opis iskustva austrijskog novinara koji se otisnuo u islamski svijet 1927. godine, primio islam i postao velika muslimanska intelektualna ličnost”.³⁷

Malise Ruthven priznaje Asadovu komentatorsku lucidnost i, u svome djelu *Islam, A Very Short Introduction*,³⁸ navodi Asadovo mišljenje o suri El-Fatiha kao svojevrsnom sažetku Kur’ana.

Mnogi su bili zadivljeni Asadovim jezikom i stilom pisanja o temama islama. Muzaffer Iqbal ubraja Asada među autore “koji pišu o islamu jezikom koji zapadni čitalac može lakše razumjeti”.³⁹

U John L. Espositovom Oksfordskom rječniku islama⁴⁰ za Asada je rezervirana posebna odrednica, u kojoj se, između ostalog, veli da je “dao prednost racionalističkom tumačenju Kur’ana”.

Muhammed Asad je umro 1992. godine i pokopan je na malom muslimanskom groblju u Granadi.

Neka ga Allah uvede u rajske bašče!

m

36 Murad Hofmann, Muhammad Asad: Europe’s Gift to Islam, p. 243.

37 Seyyed Hossein Nasr, *The Heart of Islam, Enduring Values for Humanity*, Harper San Francisco, 2002., p. 319. (Ovo djelo je izišlo u izdanju El-Kalema, 2002. godine, u prijevodu Rešida Hafizovića, Nevada Kahterana i Enesa Karića).

38 Malise Ruthven, *Islam, A Very Short Introduction*, Oxford, Oxford University Press, 1997., p. 25. (Ovo djelo izišlo je na bosanskom u našem prijevodu i u izdanju sarajevske izdavačke kuće “Šahinpašić”).

39 Muzaffar Iqbal, *Islam and the West in the Emerging World Order*, objavljeno u zborniku *Islam and the West (Encounter and Dialogue)*, izdanje Islamic Research Institute i Center for Muslim-Christian Understanding, priredili Zafar Ishaq Ansari i John L. Esposito, Islamabad/Washington, 2001., p. 271.

40 *The Oxford Dictionary of Islam*, ured. John L. Esposito, Oxford University Press, 2003., p.25.

Summary

Enes Karic

Muhammed Asad (1900 – 1992)

(His life, work, influence and place in translation and interpretation of the Qur'an)

In this article Karic presents a short monograph on the life and work of Leopold Weiss, a.k.a. Muhammed Asad.

Special accent has been put on the Asad's most famous work - *The Message of the Qur'an*.

Karic describes in detail the innovations this translation made when it comes to translating the Qur'an into English.

The article also deals with Asad's other works on Islam.

موجز

محمد أسد (1900-1992)

(حياته، مؤلفاته، عمله، تأثيره ومكانته في ترجمة معاني القرآن الكريم وتفسيره)

أنس كاريتش

يقدم الكاتب في هذا المقال نبذة قصيرة عن حياة محمد أسد.

ويركز المقال على كتاب المؤلف بعنوان "رسالة القرآن".

ويصف الكاتب بشيء من التفصيل الأمور الجديدة التي جاءت في هذه الترجمة لمعاني القرآن الكريم سواء باللغة الإنكليزية أو إلى اللغة الإنكليزية.

كما يبحث المقال في مؤلفات محمد أسد الأخرى عن الإسلام.